

Zindana boyun əyməyən el ozanı

TÜRKSOY-un 2024-cü il təqvimində anadan olmasının 100 illiyi türk dünyasında yüksək səviyyədə yad olunan XX əsrin ustad sənətkarı Mikayıl Azaflı təkcə Azərbaycanda deyil, Türkiyə və İranda da yaxşı tanınan, sevilən el sənətkarlarından olub.

Sovet dövründə Azərbaycan aşiq sənətini layiqincə təmsil edib, haqq aşıqlarının bir çoxu kimi acı tale yaşayan, “Zindan şeirləri” ilə daha da məşhurlaşan Mikayıl Azaflının yaradıcılığı barədə görkəmli tədqiqatçılar, folklorşünas-alimlər dəyərli fikirlər söyləyiblər. Onun Türk dünyasında tanınmasında türkiyəli tədqiqatçı Ali Kafqasiyalının xüsusi yeri var. O həm də Azaflının həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş doktorluq işinin və Türkiyədə nəşr edilmiş “Mikayıl Azaflı: həyatı, sənəti, əsərləri” və “Qoca qartal Azaflı” kitablarının müəllifidir. Aşağıda sağlığında ustad aşıqla dəfələrlə görüşən və həmsöhbət olan professor Ali Kafqasiyalının Mikayıl Azaflının yubileyi ilə bağlı XQ-yə göndərdiyi yazını təqdim edirik.

Türk aşiq sənətinin “Qoca qartal”ı

Bir çox şair, yazıçı, alim və ziyalıımız Çar Rusiyasının hakimiyyəti və bolşevik istilası zamanı təqib edilərək güllələnib və ya məhəbslərə atılıb. Onlardan biri də görkəmli el sənətkarı, şair, eyni zamanda, gözəl saz havaları yaradan ustad Aşiq Mikayıl Azaflı olub. Sovet dövründə onun əsərləri əldən-ələ gəzəndə, toplu şəkildə işıq üzünə görə bilməyib. Çünki aşiq, rejimin tələblərinə boyun əyməyib, sənətinin kommunist təbliğatının alətinə çevirilməsinə imkan verməyib. Bu səbəbdən də uydurma “cinayətlərlə” hələ gənç yaşlarında təqsirli bilinib və azadlıqdan məhrum edilib.

Şeirlərindən birində “Dövrən zindanlara atdı daşımı, Amansız cəllada verdi başımı” – deyən aşiq bütün yaradıcılığı ilə xalqın dərdlərinin tərcümanı idi. Hər cür təzyiqlərə baxmayaraq, el ozanı sazını yerə qoymadı, fikrini açıq söyləməkdən çəkinmədi. Şeirlərində vətən oğullarını mərdliyə, mübarizəyə səslədi:

**Alçaq olma bu beş günlük dünyada,
Nəsimi tək soyulsan da, kişi ol.
Babək kimi doğrasalar qolunu,
Öz qanmla yuyulsan da, kişi ol.**

Azaflının sənət dünyasında insan, el, millət ən hörmətli, müqəddəs dəyərlərdir. O, 1989-cu ildə İstanbulla dəvəti zamanı iştirak etdiyi mərasimdə oxuduğu “Sizin ellər, bizim ellər” rədifli şeirində sovet rejiminin maraqlarına toxunsa da, tarixdə böyük iz qoymuş türklüyün ayrılıq yazılmış ağır taleyini diqqətə çatdırıb, Türk dünyasının birliyinin yaranacağına da eynam vurub:

**Tarixlərdə qoymuşdur iz,
Taleyi kəm gəldi təmiz,
Türk, İstanbul, Bakı, Təbriz,
Sizin ellər, bizim ellər.**

Azaflı türk dünyasının qanayan yararı olan Güney Azərbaycan türklüyünü heç vaxt gözündən, ürəyindən uzaq tutmadı. O, İran türklərinin göz yaşlarının, könüllərinin səsi olan Şəhriyara müraciət edərək, onunla həmdərd olduğunu bildirib:

**Ey Şəhriyar, aman qardaş, hardasan?
Bilməyirəm ya azadsan, dardasan.
Yoxsa sən də mənim kimi dardasan?
Göz yaşından yaranmışdır dəryalar,
Harayıma haray versin dünyalar.**

Mikayıl Azaflının millət sevgisi ölçüyə gəlməyəcək dərəcədə hədsizdir. O, həyatını buna həsr edib. Yaşadığı bələlərin çoxu bu sevgidən qaynaqlanırdı. Bu müqəddəs varlıq üçün hər cür əzaba dözüb, saçını ağardıb, ca-

nını yaxıb. Vətəndən ən ülvə məcazlarla bəhs edib:

**Sən məkanım, sən ilhamım, sən yazım,
Ömrüm, günüm, sevdam, səsim, avazım,
Məhəbbətim, eşqim, arzum, murazım,
Şöhrətimdən, büsatımsan, ey Vətən!**

Aşiq sənətinin “Qoca qartalı” adlanan Azaflı yaradıcılığında xalqımıza üz vermiş bələlər tam çıpaqlığı ilə açılıb göstərilir. Onun “Sən demə” adlı zahirən çox adi görünən qoşmasında tale yüklü dərdlərimizi, öz əlimizlə öz başımıza gətirilənlərin təqdimatını görürük:

**Məni bələlərə qər qədən, bilsən,
Sən demə, öz dostum, qardaşım imiş.
Gözlərimi tutan, başımı kəsən,
Sən demə, eoloğlum, sirdaşım imiş.**

**Bir afət düz yoldan qaytarır məni,
Elə bil dünyamdan qoparır məni,
Gördüm bir daşqın sel aparır məni.
Sən demə, özümün göz yaşım imiş.**

**Azaflı, o zalim zülmə “nur” deyir,
Dəryalar üstündə saray qur deyir.
Bir özgə səs mənə “durma, vur” deyir
Sən demə, döydüyüm öz başım imiş!**

Azaflı, eyni zamanda, vətəninə sevnələrə canını qurban deyib:

**Harda varsa qananların,
Aşiqiyəm o canların.
Vətən üçün yananların,
Mələlnə qurban olum.**

Şeirlərinin birində “Söndürəmməz sellər məni, unutmasın ellər məni” – deyən, sağlığında klassikləşən Mikayıl Azaflı heç zaman unudulmayan ustad sənətkardır.

**Ali KAFQASİYALI,
Ərzincan Binəli Yıldırım
Universitetinin türk dili və
ədəbiyyatı kafedrasının
professoru**